

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА імені О. М. БЕКЕТОВА

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

до організації самостійної роботи
з навчальної дисципліни

**«ІСТОРІЯ АРХІТЕКТУРИ, МІСТОБУДУВАННЯ,
МИСТЕЦТВА ТА ДИЗАЙНУ СТАРОДАВНЬОГО
СВІТУ»**

*(для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти денної
форми навчання зі спеціальності 191 – Архітектура та містобудування)*

Харків
ХНУМГ ім. О. М. Бекетова
2023

Методичні рекомендації до організації самостійної роботи з навчальної дисципліни «Історія архітектури, містобудування, мистецтва та дизайну Стародавнього світу» (для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти денної форми навчання зі спеціальності 191 – Архітектура та містобудування) / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова ; уклад. І. І. Крейзер. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2023. – 24 с.

Укладач канд. арх., доц. І. І. Крейзер

Рецензент

А. В. Скороходова, кандидат архітектури, доцент кафедри архітектурного проектування Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова

*Рекомендовано кафедрою основ архітектурного проектування,
протокол №3 від 26.09.2021*

ЗМІСТ

Вступ.....	4
1 Загальні відомості.....	5
2 Основна частина.....	6
2.1 Типи завдань.....	6
2.2 Мета і завдання роботи.....	7
2.3 Методика збору матеріалу і виконання типових завдань.....	9
Висновки.....	15
Список рекомендованих джерел.....	16
Додатки.....	17

ВСТУП

Дисципліна «Історія архітектури, містобудування, мистецтва та дизайну Стародавнього світу» є складником дисципліни «Історія архітектури, містобудування, мистецтва та дизайну» і міститься у низці інших історичних епох, які вивчаються протягом чотирьох курсів.

Мета дисципліни – формування професійного мислення, спрямованого на творче освоєння історико-культурного масиву відомостей, розуміння механізму розвитку і взаємодії архітектури, мистецтва і містобудування, розуміння специфічних особливостей розвитку культури різних країн і народів Стародавнього світу.

Завдання дисципліни:

- сформулювати уявлення про основні етапи розвитку культури Стародавнього світу в контексті світової історії;
- освоїти творчу спадщину майстрів мистецтва, архітектури і містобудування, виявити стильові напрями і школи;
- вивчити особливості розвитку національних шкіл і традицій;
- виявити типологічні особливості споруд, будівельні і конструктивно-технічні прийоми в архітектурі.

Під час узагальнення вивчення дисципліни здобувач повинен знати:

- основні періоди розвитку мистецтва, архітектури, містобудування Стародавнього світу;
- еволюцію містобудівних принципів, архітектурних типів будівель і споруд, зміну будівельно-технічних прийомів у процесі історичного розвитку архітектурної професії;
- художні особливості розвитку мистецтва, архітектурної стилістики різних країн Стародавнього світу;
- як епоха Стародавнього світу вплинула на розвиток нових ідей в містобудуванні, архітектурі і мистецтві в подальший період.

Цей період (Стародавній світ) вивчався здобувачами в загальноосвітній школі, він є базою для більш детального і професійно спрямованого вивчення матеріалу. Також дисципліна, що забезпечує навчальний процес – «Архітектурна композиція» – читається паралельно з «Історією архітектури, містобудування, мистецтва та дизайну Стародавнього світу».

Окрім лекцій надані часи для самостійної роботи. Здобувачі можуть за бажанням вибирати варіант виконання завдання. Варіанти дають змогу виконати графічне завдання, реферат або графоаналітичне завдання. Завдання відрізняються ступенем складності і результатами, які дають змогу здобувачеві вищої освіти опанувати знання, які потім можуть застосовуватись в подальшому вивченні цієї дисципліни, а також в архітектурному проектуванні.

1 ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ

Варіанти для самостійної роботи здобувачів вищої освіти – графічне завдання, реферат або графоаналітичне завдання дають можливість детальніше вивчити видатний історичний етап, який вплинув на подальший розвиток європейської і світової архітектури. Лектором розроблені теми (дод. А), що охоплюють всі періоди і країни Стародавнього світу, а саме архітектурні пам'ятники, ансамблі, художні твори, скульптуру. Кожний здобувач повинен виконати самостійну роботу на обрану тему. Робота виконується упродовж семестру. Здобувач може отримати консультації щодо роботи у викладача. Модульні контролю виконуються під час семестру і відповідають стадіям виконання роботи: затвердження теми і обговорення матеріалу, підбраного здобувачем, виконання роботи начорно (схеми, таблиці, рисунки) і оформлення закінченої роботи.

Під час вивчення дисципліни «Історія архітектури, містобудування, мистецтва та дизайну Стародавнього світу» здобувачам вищої освіти пропонується на матеріалі даної епохи навчитися застосовувати ескізні рисунки, композиційні схеми, супроводжуючи їх текстами і поясненнями.

2 ОСНОВНА ЧАСТИНА

Матеріалом самостійної роботи є пам'ятники містобудування, архітектури, живопису і скульптури Стародавнього світу.

2.1 Типи завдань

1. Аналіз пам'ятника проводиться, щоб виявити художній зміст, тектонічні особливості, конструктивні системи, об'ємно-просторові організації різних типів архітектурних споруд Стародавнього світу (дод. А). Наприклад: «Поселення (місто) Чатал-Хююк».

Цей варіант завдання розрахований на опанування здобувачами графічних навичок, а також на вмінні коротко викласти інформацію про архітектурну (містобудівну, художню) пам'ятку. Об'єм роботи не повинен перевищити формат листа А4 (21 см × 29 см).

2. Реферат – тип завдання, де здобувач навчається знаходити і структурувати матеріал про пам'ятки Стародавнього світу (дод. Б). Ця робота повинна вміщувати 7–10 сторінок тексту і малюнків.

Написання реферату – найбільш розповсюджена форма самостійної роботи здобувачів упродовж навчання на архітектурному факультеті. Здобувачі часто отримують завдання написати реферат під час вивчення циклу гуманітарних і соціально-економічних дисциплін (історія, культура); але, звичайно, найбільше таке завдання виникає при вивченні дисциплін практичної (професійної) підготовки.

3. Композиційний аналіз побудови пам'ятника архітектури епохи Стародавнього світу різних періодів і шкіл. Наприклад: «Храм Парфенон в Афінах».

Для виконання завдання (тип 1), необхідно підібрати ілюстративний ряд: проєкції – плани, фасади, розрізи, фото, аксонометричні зображення, що дають повне уявлення про об'єкт. Знайти в літературних джерелах опис об'єкта (дод. А), коментарі, історичні факти, що належать цьому об'єкту. Форма виконання – виконується на цупкому папері (ватмані, альбомному листі). Техніка графічного виконання – туш, лінійна графіка. На сторінці розміщуються: назва об'єкту – шрифт 12 мм, праворуч нижче – прізвище, ім'я та по батькові здобувача, шифр групи.

Для виконання завдання (тип 2) необхідно обрати тему реферату. Тематика рефератів визначається викладачем, а право вибору теми реферату надається самому здобувачеві. Перш ніж вибрати тему реферату, авторові необхідно з'ясувати свій інтерес, визначитись, над якою проблемою він прагнув би попрацювати, більш глибоко її вивчити. Назва реферату, поданого викладачу, може не збігатися з назвою із пропонованого списку, але повинна відповідати тематиці й географічним і часовим рамкам дисципліни, що досліджується, а також попередньо погоджена з викладачем.

Викладач повинен ознайомити здобувачів зі зразковою тематикою рефератів, вимогами, запропонованими до форми викладу матеріалу в рефераті, визначити його зразковий обсяг, кількість першоджерел, які будуть проаналізовані в роботі. Допомога у виборі літератури для реферату також входить у компетенцію викладача.

Для виконання завдання (тип 3), як і в попередніх типах завдань, головним є ознайомлення з усією наявною інформацією щодо обраного об'єкта (дод. В). Принцип роботи щодо завдання (тип 3) є таким:

- виявити і зобразити на схемах функціональну організацію простору всередині споруди;

- використовуючи плани і розрізи, зобразити на схемах конструктивну основу цього об'єкта;

- у вигляді схематичних зарисовок продемонструвати композиційний спосіб збірки об'ємів будівлі;

- виявити особливості цього типу споруди, в коментарях пояснити еволюційні зміни і новизну.

Виконання всіх запропонованих типів завдань для самостійної роботи здобувачів переслідує декілька завдань:

- ознайомити здобувачів з історичним архітектурним надбанням;

- навчити здобувачів знаходити необхідні літературні джерела з історії архітектури, виявляти принципово різні точки зору на одне і те ж саме питання;

- навчити прийомів композиційного аналізу, порівняння і класифікації;

- навчити доповнювати і розвивати знання, отримані під час прослуховування лекцій;

- навчити малювати проєкції будівель, знаходити адекватні графічні засоби для подачі матеріалу, залишати тільки чіткі і короткі пояснення, які б заміщали багатослівні тексти.

2.2 Мета й завдання роботи

Мета і завдання першого типу завдання – оволодіти навичками графічної роботи, тобто перенести пропорції, структуру основних проєкцій пам'ятника архітектури в заданому масштабі на формат А4. Лінійна графіка, чорна туш повинні чітко передавати форму, будову споруди, характер декорування. Здобувачі архітектори повинні вміти грамотно і коротко викласти матеріал за обраною темою й правильно оформити свою роботу.

Загальна робоча мета підготовки реферату – найбільш повно зорієнтувати майбутнього читача в змісті запропонованої здобувачам історичної архітектурної теми й одночасно максимально скоротити час, необхідний читачеві для знайомства із предметом.

Отже, по-перше – максимально повно, по-друге – максимально коротко. Для того щоб погодити такі суперечливі вимоги, необхідно розв'язати такі завдання:

– відшукати, прочитати й коротко законспектувати всі доступні в бібліотеках міста літературні джерела, у яких є відомості, що необхідні для розкриття теми реферату;

– підручники, статті, інформація з Інтернету також можуть бути використані у роботі;

– розібратися в точках зору різних авторів за темою, що цікавить, виявити й сформулювати ці точки зору (при цьому можуть виявитися чи єдність точок зору, чи частково або радикально протилежні погляди, наявність наукової полеміки або, нарешті, поступова еволюція точок зору на досліджуваний предмет);

– коротко, але ємно й зрозуміло викласти результати роботи з літературою, привівши в якості підтвердження основних положень необхідний мінімум фактичних відомостей, дат, ілюстрацій, цитат;

– надати читачеві можливість самостійного поглиблення знань за темою (а також перевірки висновків); для цього реферат необхідно наповнити правильно складеним списком використаних джерел з відповідними посиланнями на ці джерела в тексті.

Відповідно, навчальні завдання при цьому полягають в оволодінні навичками роботи в каталогах і читальних залах наукових бібліотек, бібліографічного пошуку, конспектування джерел, складання й редагування наукового тексту, формування наукового апарату – бібліографічних і предметних покажчиків (посилань) цитат.

Ці технічні вміння повинні служити головній навчальній меті нашої роботи: навчитися розуміти, виявляти й зіставляти різні точки зору, різні історичні архітектурні й мистецтвознавчі концепції, суворо дотримуючись змісту заданої теми.

Метою третього типу завдання є розвиток композиційного мислення – характерної особливості професії архітектора. Воно формується в процесі створення художнього твору або в процесі вивчення історичної спадщини. Оволодіння методикою композиційного аналізу є невід’ємною складовою процесу становлення архітектора, в результаті якого з’являється професійне розуміння архітектури минулого і сучасності, виробляються робочі інструменти аналізу власної творчості.

Дослідження архітектурної спадщини спрямовано на розкриття художнього змісту твору. Виявлення методів, засобів і прийомів творчості архітектора, скульптора або художника, які розкривають художній зміст твору, є завданням композиційного аналізу.

Залежно від виконання того або іншого типу завдання необхідно виділити дослідницькі прийоми і засоби, які дозволяють легше розв’язати поставлене завдання. Характерними і широко відомими прийомами є:

– виявлення типів споруд і їх класифікація за композиційними, конструктивними, функціональними, просторовими та іншими ознаками;

– виявлення прийомів композиційної творчості.

Виявлення особливостей розвитку містобудування, архітектури та мистецтва Стародавнього світу повинні стати предметом самостійної роботи здобувачів під час виконання наданих типів завдань.

2.3 Методика збору матеріалу і виконання типів завдань

Бібліографічний пошук і збір вихідних матеріалів. Кожне з трьох запропонованих типів завдань потребує попереднього збору інформації. Для цього здобувач повинен звернутися за інформацією до відомих друкованих і інтернет-джерел, що заслуговують на довіру і повагу.

Основними джерелами бібліографії є фундаментальні історичні архітектурні роботи, енциклопедичні видання, а також систематичні каталоги наукових бібліотек. Тут же, у бібліотеках, можна одержати кваліфіковану консультацію зі складання бібліографічного опису використаних літературних джерел.

Повний бібліографічний опис книги або статті повинен включати:

1. Прізвище й ініціали автора.
2. Повну назву книги або статті.
3. Для багатотомних видань номер тому або випуску, для статей у збірниках і журнальних публікацій – назву й номер збірника або журналу.
4. Місце видання й назву видавництва.
5. Рік видання.
6. Кількість сторінок у книзі (або номери сторінок, на яких надрукована стаття).

Наприклад:

1. Кодін В. О. Архітектура та містобудування первісного суспільства, стародавнього і середньовічного Сходу : навч. посіб. / В.О. Кодін, П. В. Панов. – [2-ге вид., розшир. та перероб.]. – Харків : ХНАМГ, 2007. – 122 с. : іл.

Під час роботи з книгами потрібно звертати увагу на наявні в них посилання на літературу: це послужить додатковим джерелом для бібліографічного опису.

На електронні джерела слід посилатися в тому випадку, якщо є автор і назва статті, книги, а також зрозуміло в цілому направленість сайту і мету подібних публікацій. Зберігати необхідно у вигляді:

2. Загублене місто, бог-павук та табір неандертальців: названо топ-10 археологічних відкриттів 2021 року [Електрон. ресурс]. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: <https://apostrophe.ua/news/society/2021-12-19/zateryannyiy-gorod-bog-pauk-i-lager-neandertaltsev-nazvan-top-10-arheologicheskikh-otkryitiy-2021-goda/253329>, вільний (дата звернення: 20.02.2023). – Назва з екрану.

Список зібраних джерел треба показати для оцінки викладачеві, для цього необхідно розташувати їх в алфавітному порядку з анотаціями. Готовий список літератури має сенс обговорити з викладачем для того, щоб намітити джерела,

що вимагають першочергового вивчення й, навпаки, виключити ті, на які не варто витратити час і зусилля.

Тези й план. Коли коло джерел, які були переглянуті, відредаговані, визначені й зібраний вихідний матеріал, потрібно замислитися про формулювання основних положень (тез) текстової частини завдання (аналіз пам'ятника, реферат, композиційний аналіз пам'ятника) й побудову його загальної структури. Це становить другий етап роботи.

Тезою прийнято називати основне положення деякої теорії або концепції, таке, яке підлягає аргументації або доказу.

Що стосується першого типу завдання, то його виконують за такою схемою (планом):

- назва (автор);
- країна, місце знаходження;
- час (епоха) створення;
- тип будівлі (споруди);
- об'ємно-просторова побудова;
- функціональна структура;
- конструкції (тектоніка);
- декор, символіка.

Короткий, ємнісний опис пам'ятника надає загальну об'єктивну характеристику об'єкта, що додатково вивчається здобувачем і виконується як самостійна робота.

Тези до реферату повинні акцентуватись на таких головних моментах:

– вивченість даної теми (наявність спеціальних робіт з теми, розділів у загальних роботах, хронологічно перші й новітні роботи, порівняльний інтерес до даної теми в різні періоди й у різних країнах);

– наявність у джерелах однієї або декількох точок зору за даною темою; представники цих точок зору; еволюція розуміння даної теми (якщо вдається простежити зміну точки зору в доступних джерелах);

– стислий (у вигляді тез) виклад кожної з концепцій. У тезах не треба викладати фактичний матеріал за темою – він увійде потім у текст реферату. Обсяг тез – від однієї до півтори сторінок машинописного тексту через два інтервали.

План майбутнього реферату надається для оцінки одночасно з тезами. Якщо тези показують, до яких висновків удалося прийти, працюючи над темою, то план повинен показати порядок, у якому аргументуються й доводяться сформульовані в тезах положення.

План повинен бути досить докладним, крім уведення й висновку включати найменування трьох-чотирьох розділів (у невеликому рефераті число їх рідко перевищує п'ять), а також обов'язкові назви більш дрібних одиниць тексту – підрозділів або параграфів, що мають подвійну нумерацію (у розділі 1 – підрозділи 1.1, 1.2, 1.3 і так далі, у розділі 2 – 2.1, 2.2 і так далі).

Після оцінки й бесіди з викладачем основна ідея й структура реферату можуть бути уточнені або доповнені.

Зразок плану написання реферату:

Вступ.

У вступі до реферату необхідно обґрунтувати вибір даної теми, коротко розповісти про те, чому вона зацікавила автора. Обсяг вступу повинен бути більше ніж одна сторінка.

I частина (вступна).

Ця коротка частина повинна містити кілька вступних пропозицій, що безпосередньо вводять у тему реферату.

II частина. (основна).

Тут у логічній послідовності викладається матеріал за темою реферату. Цю главу доцільно розбити на підпункти (із вказівкою в змісті відповідних сторінок).

III частина. (висновки).

У цій частині автор підбиває підсумок роботи, робить коротке резюме й формулює висновки. Залежно від обсягу реферату, висновки можуть становити 1–2 сторінки максимум.

Можна розпочинати написання самого реферату.

Що стосується виконання третього типу завдання – композиційного аналізу пам'ятника, то починати роботу все одно необхідно з підбору і вивчення літератури, а також ілюстративного (графічного) матеріалу. Спочатку необхідно намітити загальне коло питань, які стосуються конкретного історичного періоду, і ознайомитися з ним, використовуючи спеціальну літературу. В процесі огляду загальної літератури потрібно з'ясувати питання історичної обумовленості явищ, які вивчаються, стан філософської, наукової й архітектурної думки, що є підставою розвитку архітектурної (скульптурної, художньої) думки, а також підставою розвитку творчої діяльності і становлення прийомів та методів майстрів одного художнього напрямку або школи.

Поступове поглиблення знань з теми, яка вивчається, деталізує літературний пошук і приводить до вивчення матеріалів більш конкретного характеру: статей і монографій, глав і уривків книг щодо окремих пам'ятників, майстрів, шкіл. Виділення серед цієї інформації моментів, які належать до поставленого питання, їх зіставлення, осмислення та інтерпретація є одним з важливих аспектів під час виконання цього завдання.

Серед підбраного матеріалу обирають зміст, який належить до композиційних особливостей конкретних споруд. На основі цих відомостей і ілюстративних матеріалів потрібно виявити композиційні прийоми, які знайшли віддзеркалення в художньому вигляді і структурі споруди.

Текстова частина графоаналітичного завдання повинна містити пояснення, коментарі до проведеного аналізу. Обрані літературні джерела можуть допомогти у визначенні дослідницької лінії, послідовності композиційних засобів в аналітичній роботі. В тексті можуть наводитись цитати з літературних джерел, які підтверджують логіку розбору й аналізу з обов'язковим посиланням на це джерело.

Аналітичні схеми повинні виконуватися в графічній манері, акуратно, поряд з досліджуваним об'єктом (фото, ксерокс архітектурного пам'ятника, представленого в проєкціях) або на кальках, закріплених поверх ксероксу. Схеми на кальках, ескізи, зарисовки, аналітичні моделі виконуються чорною тушшю. Додатково використовується обмежена кількість кольорів туші або кольорових олівців для виявлення акцентів, деяких вузлових моментів.

Робота виконується і оформлюється в такому порядку:

1. Коротка історична довідка архітектурного об'єкта, що досліджується. Розкриття ідейної основи.

2. Аналіз твору: схеми, рисунки, графічні моделі, таблиці і короткі пояснення до них.

3. Висновки, в яких характеризуються виявлені закономірності. Наприкінці роботи наводиться перелік використаних літературних джерел.

Перша редакція чорнового варіанту виконаного завдання із самостійної роботи здобувача. Це, по суті, остання стадія, на якій у роботу ще можуть бути внесені зміни й доповнення.

Готуючи першу редакцію тексту, треба начорно «зібрати» увесь обсяг виконаної роботи, не забуваючи про: посилання на джерела, список використаних літературних джерел, ілюстрації. Працюючи над першою редакцією, звертайте особливу увагу на правильність цитування й побудови наукового апарату – посилань на літературу, які слід приводити безпосередньо наприкінці цитати, після лапок. Посилання являє собою набір із двох або трьох груп цифр, укладених у прямі дужки. Наприклад: [3, 1 т., с. 28–44], означає, що використана цитата взята із джерела №3 за вашим списком літератури, з 1-го тому, де міститься на сторінках 28–44.

Якщо треба послатися на кілька джерел, їх позначення розділяються в тексті крапкою з комою, наприклад: [3, с. 28–44; 7; 16; II, с. 225–256] – посилання на джерела [3, 7, 16 і II]. Номера джерел в описі літератури відповідають порядку цитування або посилань у тексті реферату.

Запам'ятайте: відсутність у тексті посилань на літературу позбавляє читача можливості перевірити висновки або звернутися самостійно до літератури за більш докладними відомостями. Ще гірше використання цитат, які не мають «лапок» – це називається плагіатом або попросту літературним лиходійством. «Робота», що зроблена з цитат без «лапок», позбавлена апарату посилань на літературу, має назву «компіляція» й не може розраховувати на позитивну оцінку.

Особливу увагу звертайте на суворе дотримання контрольного строку, щоб дати викладачеві час на ознайомлення з роботою й внесення останніх зауважень, а собі – на остаточне оформлення реферату за можливістю задовго до кінця семестру.

Оформлення й здача завдання (одного з трьох типів на вибір). Готова робота повинна бути добре естетично оформлена. Не забувайте, що самостійна робота стосується питань історії нашої професії й тому повинна нести на собі сліди професійного підходу до оформлення тексту.

Необхідно продумати «макет» роботи – скромне й точне оформлення титулу, шрифти, розміщення й розміри заголовків, співвідношення полів і тексту, спосіб подачі ілюстрацій (якщо вони є). Оцінка за оформлення входить в оцінку результату роботи нарівні з оцінками за повноту, правильність, науковий апарат.

Робота над рефератом починається з титульного аркуша, де вказується повна назва відомства, університету, факультету, кафедра, тема реферату, прізвища автора й керівника, місце й рік написання. На наступній сторінці, яка нумерується номером «2», міститься зміст із точною назвою кожної глави й вказівкою початкових сторінок.

Два інших типи завдань – аналіз пам'ятника і композиційний аналіз пам'ятника представляють собою 1–2 листи цупкого паперу формату А4.

Технічне забезпечення роботи над завданням. В разі використання комп'ютерної техніки – комп'ютера або ноутбука, сканера і принтера під час оформлення самостійної роботи треба пам'ятати, що не можна зловживати скануванням літератури для того, щоб потім вставити відсканований матеріал у самостійну роботу, оскільки така робота буде дискваліфікована за плагіат.

Робота може виконуватись ручним способом, шрифтами – архітектурним або іншим на вибір (бажано не зловживати стилізаціями) за однієї умови – текст повинен бути чітким і «читабельним». Рисунки і схеми, як було зазначено вище, виконуються у лінійній графіці, чорнилом або тушшю.

Вимоги до шрифту для оформлення реферату (комп'ютерне виконання):

1. Розмір шрифту – 14 pt.
2. Назва шрифту – Times New Roman (у жодному разі не використовуйте ніяких екзотичних шрифтів, навіть для оформлення окремих елементів).
3. Вирівнювання тексту (по ширині).
4. Міжрядковий інтервал – полуторний (1,5).
5. Інтервал перед і після абзацу – 0.
6. Поля – верхнє й нижнє 2 см, ліве – 3 см, праве – 1,5 см.
7. Заголовки розділів виділіть жирним шрифтом.
8. Абзац – 1,0 см – 1,25 см (новий рядок треба робити обов'язково).
9. Переноси краще не ставити.
10. Виноски оформляються тим же шрифтом Times New Roman, але міжрядковий інтервал повинен бути одинарним, розмір шрифту 10 pt.
11. Введення, основний текст реферату, висновок, список літератури починайте з нової сторінки.
12. Якщо є табличні дані, то для них можна встановити менший шрифт, наприклад, Times New Roman 12 pt і міжрядковий інтервал одинарний.

Необхідно дотримуватися таких правил:

1. Усі таблиці й рисунки повинні бути пронумеровані (нумерація порядкова в межах усього реферату) і мати назву. У тексті повинні бути розміщені посилання на рисунки в круглих дужках. Рисунок розміщується в тексті безпосередньо після посилання на нього. Можливо також робити блоки з рисунків (вкладки).

2. Номер і назва таблиці пишуться над таблицею.

3. Номер і назва рисунка пишеться під рисунком.

Практичні рекомендації з виконання самостійної роботи.

Виконати обраний тип завдання допоможуть такі прості, але дуже корисні поради:

1. Розплануйте свій робочий час. Не відкладайте роботу на останній день.

2. Використовуйте наукову мову, уникайте великих міркувань, усі пропозиції повинні бути чіткими і ємними.

3. Користуйтеся перевіреними літературними джерелами, бажано найбільш сучасними.

4. Скопіювати главу підручника або статтю якого-небудь професора – це не значить написати роботу. Фрагменти тексту, узяті з опублікованих ким-небудь робіт є цитатами: вони беруться в лапки, після них дається посилання на джерело у квадратних дужках (номер джерела береться зі списку літератури, який міститься наприкінці реферату).

5. Для аналізу розглянутих у роботі об'єктів, необхідно приводити в якості ілюстрацій не фотографії з Інтернету, а архітектурні проєкції: фасади, плани, розрізи, генеральні плани.

6. У роботі обов'язково повинні бути присутніми власні думки, аналіз об'єктів, без «води».

7. Пишіть без помилок, грамотно.

8. Робота повинна бути оформлена акуратно, у єдиному стилі.

9. Після закінчення роботи, перегляньте її ще раз. Чим краще ви будете орієнтуватися в матеріалі, тим краще зможете відповісти на запитання викладача, які в нього виникнуть.

Якщо будете вести записи термінів, що зустрічаються, і визначень – зможете краще їх запам'ятати. Наприкінці реферату після списку літератури можна написати глосарій.

ВИСНОВКИ

Залежно від типу завдання необхідно провести узагальнення отриманих результатів:

– в стислій формі передати основний зміст завдання типу 1 «Аналіз пам'ятника з метою виявлення художнього змісту, тектонічних особливостей, конструктивних систем, об'ємно-просторової організації різних типів архітектурних споруд Стародавнього світу», продемонструвати вміння малювати – зі збереженням пропорцій – плани, фасади, розтин і аксонометрію об'єкта;

– робота над рефератом вимагає не тільки систематичності, дотримання правил побудови наукового тексту, строгої логіки й послідовності у викладі й аргументації, але й любові до історії, архітектури, книги, точного й тактовного відтворення змісту чужої думки. Нарешті, ця робота вимагає тонкого смаку, прояву творчого початку в побудові наукового тексту, цей процес можна порівняти з роботою над утворенням архітектурної споруди, де гармонічна й логічна побудова цілого доповнюється й завершується ретельним і любовним проробленням деталей;

– продемонструвати виявлену в результаті проведеного композиційного аналізу архітектурної пам'ятки, наприклад, композиційну структуру об'єкта епохи Стародавнього світу, розкрити особливості типу споруди, що досліджується, показати прийоми побудови.

Кращі студентські роботи залишаються в методичному фонді кафедри й служать майбутнім поколінням здобувачів як додаткові джерела відомостей з історії мистецтв, архітектури й містобудування; нерідко робота, що почалась як навчальний реферат, переростає в самостійне наукове дослідження. Доповіді на обрані теми можуть виноситися на щорічні студентські наукові конференції.

Отримані за підсумками самостійної роботи навички повинні застосовуватися здобувачами на старших курсах щодо наступних епох і в курсовому проектуванні.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бартенев И. От пирамиды до современных зданий / И. Бартенев. – М.: «Искусство», 1962 – 127 с. : ил.
2. Бунин А. В. История градостроительного искусства. / А. В. Бунин, Т. Ф. Саваренская. – М. : Стройиздат, Том 1. 1979 г.
3. Всеобщая история архитектуры в 12-ти томах. Архитектура древнего мира / [Под ред. О.Х. Халпахчьяна]. – М. : Стройиздат, Т. 1. 1970. – 510 с.
4. История архитектуры в избранных отрывках / [отв. ред. И. Маца]. – М. : Издательство «ИАА», 1934. – 590 с. : ил.
5. История искусства зарубежных стран . – М. : Издательство «АХ СССР», Т. 2., 1963 г.
6. Искусство стран и народов мира: Краткая художественная энциклопедия. – М.: Сов. энциклопедия. – Т. 1–5.
7. Кодін В. О. Архітектура та містобудування первісного суспільства, стародавнього і середньовічного Сходу : навч. посіб. / В. О. Кодін, П. В. Панов. – [2-ге вид., розшир. та перероб.]. – Харків : ХНАМГ, 2007. – 122 с. : іл.
8. Маклакова Т. Г. История архитектуры и строительной техники. Ч. 1. Зодчество доиндустриальной эпохи : учебник / Т. Г. Маклакова. – М. : Издательство «АСВ», 2006 – 408 с. – ISBN 5–93093–401–0.
9. Полевой В. М. Искусство Греции. Древний мир / В. М. Полевой. – М. : «Искусство», 1970 – 327 с. : ил.
10. Ривкин Б. И. Малая история искусств. Античное искусство / Б. И. Ривкин. – Москва : «Искусство», 1972. – 356 с. : ил.
11. Саваренская Т. Ф. История градостроительного искусства / Т. Ф. Саваренская. – М.: Стройиздат, 1984
12. Шубович С. О. Стародавня архітектура : конспект лекцій з курсу «Історія мистецтв, архітектури і містобудування» (для студентів 1-го курсу денної форми навчання напряму підготовки бакалавр 6.060102 «Архітектура») / С. О. Шубович, О. В. Вдовицька. – Харків. нац. акад. міськ. госп-ва. – Харків : ХНАМГ, 2011. – 117 с.
13. Загублене місто, бог-павук та табір неандертальців: названо топ-10 археологічних відкриттів 2021 року [Електрон. ресурс] – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: <https://apostrophe.ua/news/society/2021-12-19/zateryannyiy-gorod-bog-pauk-i-lager-neandertaltsev-nazvan-top-10-arheologicheskikh-otkryitiy-2021-goda/253329>, вільний (дата звернення: 22.02.2023). – Назва з екрана.
14. Бібліографічний опис документів відповідно до ДСТУ ГОСТ 7.1:2006, запровадженого в дію в Україні 01.07.2007 [Електрон. ресурс] : метод. рек. / Наук. б-ка Харків. нац. ун-ту міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова ; [уклад. : В. О. Статкус, Н. Б. Давидова]. – 5-те вид., перероб. і допов. – Електрон. текст. дані. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2022. – 28 с. – Режим доступу: <https://eprints.kname.edu.ua/61947/>, вільний (дата звернення: 21.02.2023). – Назва з екрана.

ДОДАТОК А

Теми для виконання самостійної роботи (всі типи завдань)

1. Поселення (місто) Чатал-Хююк.
2. Стоунгендж.
3. Хендж Евбюри (Avebury).
4. Нурага. Комплекс нураг в Баруміні (о. Сардинія).
5. Коридорна гробниця Нью-Грейндж (Newgrange) в Ірландії.
6. Храми Тарксієни (Тагхієп) на о. Мальта.
7. Поселення Скара Бре (Skara Brae) на Оркнейських островах (Велика Британія).
8. Піраміда Джосера (комплекс).
9. Піраміда Хеопса (комплекс).
10. Піраміда Хефрена (комплекс).
11. Поминальний монумент (піраміда фараона Сахура в Абусирі).
12. Храм сонця Не-Усер-Ре (Ніусерра) в Абідосі.
13. Поховальний храм фараона Ментухотепа в Дейр-ель-Бахрі.
14. Храм Хатшепсут в Дейр-ель-Бахрі.
15. Карнак. Ансамбль храмів.
16. Храм Амона (Великий храм) у Карнаці.
17. Великий храм (Амона, Мут і Хонсу) у Луксорі.
18. Печерний храм (Великий храм) в Абу-Сімбелі.
19. Храм Хонсу (Карнак).
20. Храм Аменхотепа, сина Хапу (Карнак).
21. Зикурат Ур-Намму в Урі.
22. Вавилон. План міста і священної ділянки.
23. Зикурат Етеменанкі у Вавилоні.
24. Палац Навуходоносора у Вавилоні.
25. Дур-Саррукин (дур-Шаррукин). Місто і палац м. Персеполь (Іран).
26. Палацовий ансамбль у Персеполі (Іран).
27. Кносський палац (о. Крит).
28. Палац в Маллії (о. Крит).
29. Акрополь Тирінфа.
30. Мікени. Місто і палац.
31. «Гробниця Атрея» (Мікени).
32. Храм Афіни Афайї на о. Егіна.
33. Храм «С» в Селінунті.
34. Храм Артеміди в Ефесі (Артемісіон).
35. Храм Гери в Олімпії.
36. Храм Зевса в Олімпії.
37. Пропілеї Акрополя в Афінах.
38. Храм Ніки Аптерос (Афінський Акрополь).

39. Храм Парфенон в Афінах.
40. Храм Ерехтейон в Афінах.
41. Телестеріон в Елевсіні.
42. Храм Аполлона в Бассах.
43. Мавзолей в Галікарнасі.
44. Театр Діоніса в Афінах.
45. Пам'ятник Лісікрата в Афінах. Коринфський ордер.
46. Театр в Епідаврї.
47. Давньогрецький житловий будинок, перистильний будинок.
48. Булевертїй в Мілетї.
49. Театр в Прїєні.
50. Храм Зевса Олімпійського в Афінах.
51. Вівтар Зевса у м. Пергамї.
52. Храм Аполлона Дидимейського в Мілетї (Дидимейон).
53. Афінська агора.
54. Агора м. Асос.
55. Агора м. Прїєна.
56. Гефестейон в Афінах.
57. Доричний ордер.
58. Іонічний ордер.
59. Форум Романум в Римї. Перїод Республїки.
60. Форум Романум в Римї. Перїод Імперїї.
61. Храм Фортуни Вирилїс на Бичачому ринку в Римї.
62. Храм Вести на Бичачому ринку в Римї.
63. Святилище Фортуни в Пренестї.
64. Святилище іменї Геркулеса Переможця в Тїбурї.
65. Італійський домус. Інсули.
66. Римські вілли.
67. Житлові будинки в Помпеях.
68. М. Пальміра. Планування і споруди.
69. Форум Цезаря в Римї.
70. Форум Августа в Римї.
71. Палац Флавіїв на Палатинському пагорбї в Римї.
72. Форум Траяна в Римї.
73. Пантеон у Римї.
74. Храм Венери і Роми в Римї.
75. Ансамбль Храмів в Баальбеку.
76. Ринок Траяна в Римї.
77. Терми Каракалли в Римї.
78. Терми Діоклетїана в Римї.
79. Театр Марцелла в Римї.
80. Колїзей (амфітеатр Флавіїв).
81. Базилїка Костянтина в Римї.
82. Арка Костянтина в Римї.

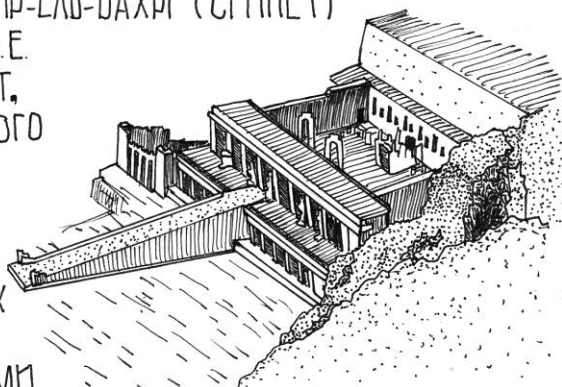
83. Палац Діоклетіана в Спалато.
84. Вілла Адріана в Тібурі.
85. Мавзолей Адріана в Римі.
86. Християнська базиліка.
87. Калат Семан (Сирія).

ДОДАТОК Б

Приклади оформлення завдання типу 1

ЗАУПОКІЙНИЙ ХРАМ ХАТШЕПСУТ В ДЕЙР-ЕЛЬ-БАХРІ (ЕГІПЕТ)

ЗВЕДЕНИЙ НА ПОЧАТКУ XV СТОЛІТТЯ ДО Н.Е.
ХРАМ ПРИСВЯЧЕНИЙ АМОМУ І ХАТШЕПСУТ,
ЗНАХОДИТЬСЯ ПОБЛИЗУ ВІД ЗАУПОКІЙНОГО
ХРАМУ МЕНТУХОТЕПА II, ЩО СТАВ
ЗРАЗКОМ, А ТАКОЖ ДЖЕРЕЛОМ МАТЕ-
РІАЛІВ.

СВЯТИЛИЩЕ ВИРУБАНО ПРАМО В СКЕЛЯХ
І МАЄ ТРИ ТЕРАСИ, РОЗТАШОВАНІ НА
РІЗНИХ РІВНЯХ І СПОЛУЧЕНІ ПАНДУСАМИ
ОСНОВНИЙ МАТЕРІАЛ БУДОВИ-ВАПНЯК. НА ТЕРАСАХ РАНИШЕ РОЗТАШОВУ-
ВАЛИСЯ РОСЛИНИ, ДЕРЕВА І СТАВКИ.

ДО НИЖНЬОЇ ТЕРАСИ ВЕЛА ДОВГА АЛЕЯ ПОЛІХРОМНИХ ПІСЧАНИКОВИХ
СФІНКСІВ ЦАРИЦІ. ВОНИ ПЕРЕБУВАЛИ З ДВОХ СТОРІН ДОРОГИ ШИРИНОЮ
ПРИБЛИЗН 40 МЕТРІВ, ЩО ВЕДЕ ВІД НИЖНЬОЇ ТЕРАСИ ХРАМУ ДО КОР-

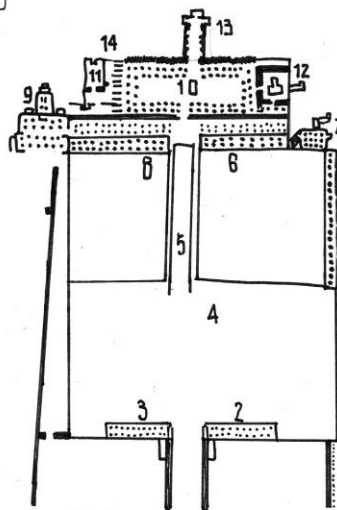
ДОНУ ПУСТЕЛІ І ЗРОШУВАНИХ ПОЛІВ ДОЛЖИ НІЛУ,
ДЕ БУВ СПОРУДЖЕНИЙ ГІГАНТСЬКИЙ ПІЛОМ.

ТЕРАСА БУЛА ОБНЕСЕНА МУРОМ І ПРИКРАШЕНА
СОКОЛАМИ. В КІНЦІ ТЕРАСИ РОЗМІЩУЄТЬСЯ
ПОРТ З 22 КОЛОНАМИ І РОЗДІЛЯЄ ЇХ ПАНДУСОМ.
РАНИШЕ ТУТ ЗНАХОДИЛИСЯ ВЕЛИЧЕЗНІ СТАТУГІ
ЦАРИЦІ ХАТШЕПСУТ І ЛЕВОВІ ФІГУРИ.

РЕЛЬЄФИ ДРУГОЇ ТЕРАСИ ОПОВІДАЮТЬ ПРО БОЖЕ-
СТВЕННЕ, СОЮЗ БАТЬКІВ ХАТШЕПСУТ. НАЙВЕРХ-
ЖЕНН ГІГАНТСЬКИЙ ПОРТРЕТ САМОЇ ХАТШЕПСУТ. У ВИГЛЯДІ СФІНКСА.
МАЛО БУТИ ВІДНО З

БОРТУ КОРАБЛІВ, ЩО
ПЛИВУТЬ ВНИЗ ПО
НІЛУ-ЦЕ БУЛА
ОСНОВНА МЕТА
ЦІЄЇ СПОРУДИ.

- 1 ПЕРША ТЕРАСА
- 2 ІЗ КОЛОННИ ПОРТНИ
- 4 ДРУГА ТЕРАСА
- 5 ОСНОВНИЙ ПАНДУС
- 6 ПОРТКІН НАРОДЖЕННЯ
- 7 СВЯТИЛИЩЕ АНУБІСА
В ПОРТКІН
- 9 СВЯТИЛИЩЕ ХАТХОР
- 10 ВЕРХНЯ ТЕРАСА
- 11 СВЯТИЛИЩЕ ХАТШЕПСУТ

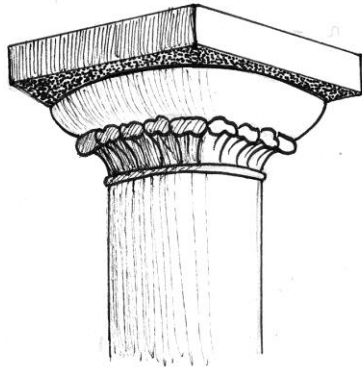

СКАРБНИЦЯ АТРЕЯ

ЛІПШЕ ЗА ІНШИХ ЗБЕРЕГЛАСЯ КУПОЛЬНА ГРОБНИЦЯ 14 СТ. ДО Н.Е. БУЛА ВІДКРИТА ШЛІМАНОМ У МІКЕНАХ І НАЗВАНА НИМ "СКАРБНИЦЕЮ АТРЕЯ", НА ІМ'Я БАТЬКА ЦАРА АГАМЕМНОНА, ВОЩДЯ АХЕЙЦІВ, ГЕРОЯ ТРОЯНСЬКОЇ ВІЙНИ. ВИСОТА ЇЇ - 13 М, ДІАМЕТР - 14,5 М, КУПОЛ ЇЇ СКЛАДАЄТЬСЯ З 34 КОНЦЕНТРИЧНИХ КІЛ КЛАДКИ.

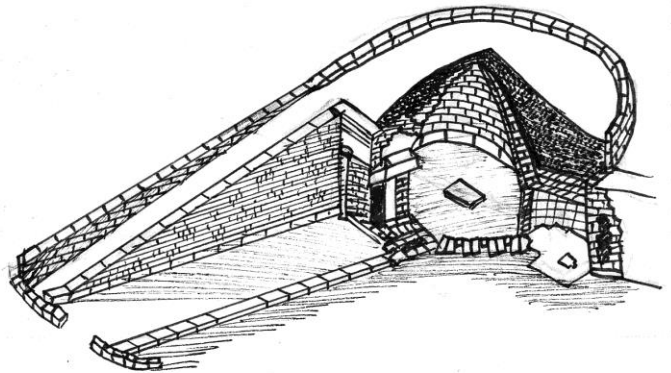
ВХІД У ГРОБНИЦЮ СКЛАДЕНИЙ ІЗ ПРАВИЛЬНИХ КАМ'ЯНИХ КВАДРАТІВ; ДВЕРНИЙ ПРОРІЗ, ЩО ЗЛЕГКА ЗВУЖУЄТЬСЯ ДОРОГІ, ПОКРИТИЙ ВЕЛИЧЕЗНОЮ ПЛИТОЮ, НАД ЯКОЮ ПРОДОВЖУЄТЬСЯ

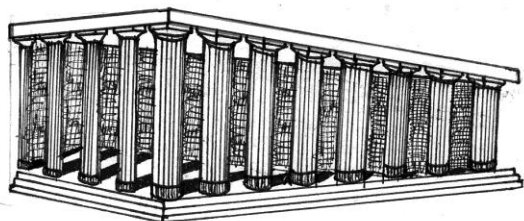
КЛАДКА, ЩО УТВОРЮЄ ТРИКУТНИЙ ОТВІР ДЛЯ ПОЛЕГШЕННЯ СТІНКИ НАД ПОПЕРЕЧНОЮ ПЛИТОЮ. ЇЇ ВАГА СКЛАДАЄ 120 ТОНН. ЛИШЕ ФАКТ ТОГО, ЩО КІЛЬКА ТИСЯЧ РОКІВ ТОМУ ЛЮДЯМ ВДАЛОСЯ ПІДНЯТИ НА ВЕРШИНУ ПАГОРБА ТАКИЙ ВЕЛИЧЕЗНИЙ КАМІНЬ, ЗДАЄТЬСЯ НЕЙМОВІРНИМ.

БУДІВНИЦТВО СКАРБНИЦІ ПРОХОДИЛО У ДОСИТЬ СКЛАДНИХ УМОВАХ, ВОНА ЗНАХОДИТЬСЯ НА ВЕРШИНІ ПАГОРБА ПАНАГІЦАНИНІ ГРОБНИЦЯ ОДНА З НАЙВАЖЛИВІШИХ ПАМ'ЯТОК ЕГЕЙСЬКОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ. ВСІ БАЖАЮЧІ МОЩНО ОГЛЯНУТИ ЇЇ ЯК ЗОВНІ, А Й ЗАВИРНУТИ ВСЕРЕДИНУ КУПОЛЬНОЇ СПОРУДИ.

НА МОМЕНТ БУДІВНИЦТВА СКАРБНИЦЯ БУЛА НАЙМАСШТАБНІШОЮ КУПОЛЬНОЮ СПОРУДОЮ НА ПЛАНЕТІ, ЛИШЕ ЧЕРЕЗ КІЛЬКА РОКІВ ТОМУ БУЛО ЗДУБОВАНО МАСШТАБНІШІ СПОРУДИ - РИМСЬКИЙ ПАНТЕОН І ХРАМ МЕРКУРІЯ В БАЙЯХ.

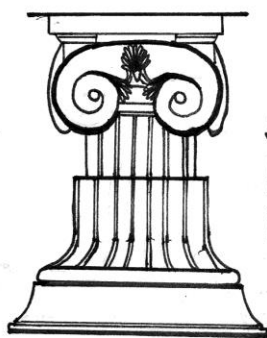
ХРАМ АПОЛЛОНА В БАССАХ

ДАВНЬОГРЕЦЬКИЙ ХРАМ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ 5 СТОЛІТТЯ ДО Н.Е., РОЗТАШОВАНИЙ НА ТЕРИТОРІЇ АРХЕОЛОГІЧНОЇ ДІЛЯНКИ БАССІ В МЕССЕНІЇ. СПОРУДА Є ОДНИМ З НАЙКРАЩЕ ДОСЛІДЖЕНИХ ДАВНЬОГРЕЦЬКИХ ХРАМІВ ЧЕРЕЗ ЧИСЕЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ.

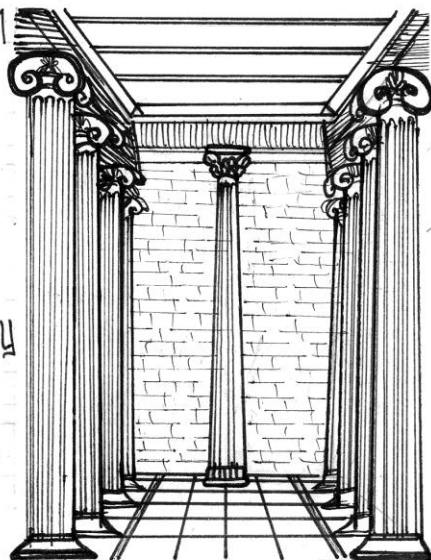
ВВАЖАЄТЬСЯ, ЩО ХРАМ АПОЛЛОНА ЗВЕЛИ МІЩАНЦІ МІСТА ФІГАЛІЇ НА ЧЕСТЬ ТОГО, ЩО БОГ СВІТЛА ВРАТУВАВ ЇХ ВІД ЧУМКИ.

ПОДЯКА ФІГАЛІЙЦЕВ БУЛА ТАКА ВЕЛИКА, ЩО ВОНИ ВПРІШИЛИ ЗАМОВИТИ ПРОЕКТ ДОСІТЬ ДОРОГОМУ АРХІТЕКТОРУ ІКТИНУ. НЕЗАДОВГО ДО ЦЬОГО ВІН ПРОСЛАВИВСЯ ЗАВДЯКИ ПРОЕКТУ АФІНСЬКОГО ПАРФЕНОНУ, ЯКИЙ ГЕНІАЛЬНО ВТІЛИВ В ЖИТТЯ ЗОДЧИЙ КАМІКРАТ.

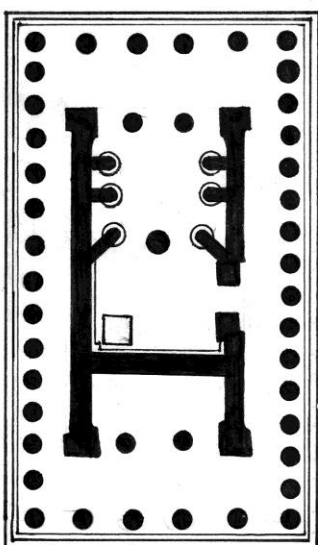
В ЯКОСТІ БУДІВЕЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ ДЛЯ ХРАМУ АПОЛЛОНА ЕПІКУДЕЙСЬКИЙ ЗОДЧИЙ ОБРАВ СІРИЙ ВАПНЯК МІСЦЕВОГО ВИРОБЛЕННЯ.

АЛЕ МОНУМЕНТАЛЬНИЙ ФРИЗ - ГОЛОВНА ПРИЦРАСА ХРАМУ - БУВ ВИКОНАНИЙ З БІЛОГО

МАРМУРУ.

ЗОВНІШНЮ КОЛОНАДУ ІКТИН СТВОРИВ ЗА ВСІМА

ПРАВЛАМИ ДОРІЧНОГО ОРДЕРА.

З ГРУБИМИ НЕОБРОБЛЕНИМИ МЕТО-

ПАМИ. ВНУТРІШНІ Ж РАДИ КОЛОН

НАЛЕЖАТЬ ІОНІЧНОМУ ОРДЕРУ. А МАКОВИ-

ЦЯ ЦЕНТРАЛЬНОЇ КОЛОНИ ХРАМУ В БАССАХ

СЬОГОДНІ Є НАЙДАВНІШОЮ З НИЇ

ЗБЕРЕЖЕНИХ КОРИНФСЬКИХ КАПІТЕЛЕЙ

ДОДАТОК В

Приклад оформлення титульного аркуша реферату

Міністерство освіти і науки України

Повна назва університету

Кафедра (назва)

Реферат на тему

«ТЕМА РЕФЕРАТУ»

Виконав здобувач групи (номер групи):

ПІБ здобувача

Прийняв (посада, учений ступінь викладача):

ПІБ викладача

Харків
ХНУМГ ім. О. М. Бекетова
2023

Електронне навчальне видання

Методичні рекомендації
до організації самостійної роботи
з дисципліни

**«ІСТОРІЯ АРХІТЕКТУРИ, МІСТОБУДУВАННЯ, МИСТЕЦТВА
ТА ДИЗАЙНУ СТАРОДАВНЬОГО СВІТУ»**

*(для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти денної форми
навчання зі спеціальності 191 – Архітектура та містобудування)*

Укладач **КРЕЙЗЕР** Ірина Ігорівна

Відповідальний за випуск *М. А. Вотінов*
За авторською редакцією
Комп'ютерне верстання *І. І. Крейзер*

План 2022, поз. 140М

Підп. до друку 03.03.2023. Формат 60 × 84/16.
Ум. друк. арк. 1,4.

Видавець і виготовлювач:
Харківський національний університет
міського господарства імені О. М. Бекетова,
вул. Маршала Бажанова, 17, Харків, 61002.
Електронна адреса: office@kname.edu.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:
ДК № 5328 від 11.04.2017.